

Какви год били ризици од вулканске ерупције на Исланду, очигледно је да затварање ваздушног простора над већим делом Европе није предузето само услед претње од облака пепела путницима. Живимо у раздобљу у коме се проблеми неизвесности и опасности непрестано преувеличавају, а наша их заплашена машта претвара у проблеме опстанка. Самим тим, неочекивани природни догађаји ретко се третирају као пуки природни феномени – уместо тога, они се хитро драматизују и претварају у „претње опстанку човечанства“.

Ово се највише огледа у тежњи да се драматизује прогнозирање времена. Некада давно, временска прогноза била је један од оних досадних тренутака на радију или телевизији, када је већина нас устајала да нешто презалогаци. Међутим, након изишљања концепта „екстремних временских услова“, уобичајени догађаји попут олуја, смога или неочекиваних снежних падавина постали су права атракција. Живимо у свету где прилично обичан технички проблем попут тзв. миленијумске бубе бива протумачен као претња апокалиптичних размера – и где епидемија грипа од стране званичника бива претворена у катастрофични заплет холивудског сценарија. Када имамо случај да Светска здравствена организација упозорава да је читава људска врста угрожена свињским gripом, прилично је јасно да на рационално размишљање данас углавном утичу културне предрасуде, а не трезвено процењивање ризика.

Нисам научник природњак и не позивам се на свој ауторитет како бих процењивао ниво ризика који за летелице представља вулкански пепео. Међутим, као социолог заинтересован за процес доношења одлука, јасно ми је да је оклевање да се уклони забрана ваздушног саобраћаја у Европи мотивисано размишљањем о најгорим исходима, а не ригорозном проценом опасности. Процена ризика заснива се на покушају да се прорачуна вероватноћа различитих исхода. Размишљање о најгорем – које је ових дана познато као „предострожност“ – заснива се на маштању. Замишља се најгори сценарио, и поступа на основу тога. У случају исландског вулкана, страх да би честице пепела могле да угасе авионске моторе аутоматски се претвара у закључак да би се то догодило. Стога ми се чини да је фантазија о најгорем сценарију, пре него процена ризика, оно што је довело до тренутне забране ваздухопловног саобраћаја.

Многи појединци из ваздухопловне индустрије уздрмани су оним што виде као једнострано претеривање. Урлих Шилте-Штратхаус, генерални секретар Удружења европских авио-компанија, приметио је да „пробни летови које је предузело више наших компанија нису указали ни на какве проблеме“. Он верује да „то потврђује наш захтев да се изнађу друге опције како би се проценио прави ризик“. Ђовани Бизињани, генерални директор Међународног удружења за аеротранспорт, описује забрану као „европску срамоту“ и „европску брљотину“.

И појединци повезани са европским званичницима из контроле летења признали су да су међународна упутства протумачили „ригорозније“ него што то рецимо чине њихове америчке колеге. Британски метеоролози тврдили су да би вулкански пепео могао чак да стигне и до источне канадске обале.

Какви год били ризици од летења због вулкана, јасно је да је забрана донесена на основу спекулација а не доказа. Оклевање да се процене чињенице и делује у складу са изгледима мотивисано је страхом од доношења погрешне одлуке. Наравно, када су животи у питању, најважније је да се чињенице брижљиво одмере – али, на крају, дужност оних који нас воде јесте да доносе одлуке и снесу њихове последице. Спорост са којом су министри ЕУ реаговали на кризу указује на то да страх од најгорих исхода обесхрабрује одговорно доношење одлука. Ипак, одлука да се затвори ваздушни простор „мора бити заснована на чињеницама и процени ризика“, а не на политици избегавања одлука.

Страшно је то што је подлагање бојазни у вези са вулканским пепелом неминован исход институционализације политике страховања од најгорег. Овај приступ, заснован на до сада невиђеној осетљивости савременог западног друштва према неизвесности и непознатим опасностима, довео је до радикалне промене у начину на који се ризици процењују и третирају. Последица тога јесте да се уобичајено прорачунавање ризика данас доводи у питање од стране све веће армије стручњака, који тврде да човечанству недостаје знање које би му омогућило да прорачунава ризике на прави начин. Тужно, али ови критичари имају више поверења у спекулативне рачунарске моделе него у могућности науке да неизвесности прерачуна у вероватноће. У данашњој култури страха, „оно што би могло да пође по злу“ често се побрка са „оним што ће се вероватно десити“.

Бројни критичари традиционалног начина размишљања које се базирало на процени вероватноће, траже радикалан раскид са праксама прошлости, на темељу уверења да нам просто недостају информације како бисмо те вероватноће могли да прорачунамо. Ово је мотивисано уверењем да су опасности са којима се данас суочавамо исувише моћне и катастрофичне – миленијумска буба, међународни тероризам, свињски грип, климатске промене итд – те да просто не можемо да чекамо да нам све информације постану доступне како бисмо израчунали њихове потенцијалне разорне ефекте. Самим тим, реакција која по правилу следи је: „Одмах прекини!“.

Вулкански пепео није једини разлог

Пише: Френк Фуреди
среда, 21 април 2010 19:13

Размишљање о најгорем води томе да друштво усваја страх као један од кључних принципа око којих јавност, власт и различите институције организују свој живот. На тај начин се институционализују несигурност и осећај збуњености и немоћи. Ширењем уверења да су најгори исходи нормала, људи се све више осећају беспомоћно и рањиво у сусрету са многим будућим претњама. То је заправо позив на друштвену парализу. Ерупција вулкана на Исланду изазива техничке проблеме, за које би одговорни доносиоци одлука требало да изнађу брза разумна решења. Уместо тога, Европа је одлучила да проблем претвори у драму. За педесет година, историчари ће писати о оклевању данашњег друштва да дела пред проблемима. Нема сумње да је тешко суочити се са природном катастрофом – али, у овом случају ради се о више него очигледној људској катастрофи изазваној неодлучношћу и оклевањем да се ухвати у коштац са неизвесношћу. То је оно што представља праву претњу нашој будућности.

(Превод **Јована Папан**)